

5. Юнг К. Г. Аналитическая психология и воспитание / К. Г. Юнг; [пер. с нем. Д. В. Дмитриева] // Божественный ребёнок. – М. : Олимп; ООО "Издательство АСТ–ЛТД", 1997. – С. 19–60.

References

1. Deljoz Zh. Anti–Jedip: Kapitalizm i shizofrenija / Zh. Deljoz, F. Gvattari; [per. s franc. i poslesl. D. Kralechkina]. – Ekaterinburg : U–Faktorija, 2007. – 627 s.
2. Zborovs'ka N. V. Psychoanaliz i literaturoznavstvo: navch. posibnyk [dlja stud. vyshh. navch. zaklj.] / N. V. Zborovs'ka. – Kyi'v : Akademvydav, 2003. – 392 s. (Serija "Al'ma–mater").
3. Ruzhmon D. de Ljubov ta zahidna kul'tura / D. de Ruzhmon; [per. z franc. Jaryna Tarasjuk]. – L'viv : Litopys, 2000. – 304 s.
4. Frejd Z. Budushhee odnoj illjuzii / Zigmund Frejd; [cost. i vstup. st. A. M. Rutkevicha] // Psihoanaliz. Religija. Kul'tura. – M. : Renessans, 1991. – S. 17–65.
5. Jung K. G. Analiticheskaja psihologija i vospitanie / K. G. Jung; [per. s nem. D. V. Dmitrieva] // Bozhestvennyj rebjonok. – M. : Olimp; ООО "Izdatel'stvo AST–LTD", 1997. – S. 19–60.

Sajtarly I. A., PhD in philosophy, Associate professor at the Department of Philosophy of the Kyiv National University named after T. Shevchenko (Ukraine, Kyiv), Inna@befaudii.com.ua

An "Oedipus" the mein the postmodern philosophy

The article is devoted to consideration the relationship between psychoanalysis of Freud and French postmodernism, in particular its representatives by such as Felix Guattari and Gilles Deleuze. It is noted, the main subject of postmodern critique is Freud's doctrine about "Oedipus complex", that postmodernists consider as a symbol of the repressive patriarchal culture. It is shown, that the negative attitude of postmodernists to "father's complex" is determined to their personal dislike of matrimonial values, which found its textual confirmation. It is exposed that, postmodernists too carried away with criticism of patriarchal culture, not having noticed of its controversial nature. Having declared "death of the subject" and cultural "death", postmodernists revived another dialectical principle – "the negation of the negation" on the background rejection of the old cultural tradition. However, the postmodernism is not calling for "negation" by means of dialectical synthesis. It completely takes the position of an abstract negation concerning any cultural traditions.

Keywords: psychoanalysis, postmodernism, "Oedipus complex", repressive culture, patriarchal culture, cultural traditions.

Сайтарлы И. А., доктор философских наук, доцент кафедры философии гуманитарных наук, Киевский национальный университет им. Тараса Шевченко (Украина, Киев), Inna@befaudii.com.ua

Тема "Эдипа" в постмодернистской философии

Статья посвящена осмыслению корреляции между психоанализом Фрейда и французским постмодернизмом, а именно такими его представителями, как Феликс Гваттари и Жиль Делёз. Отмечено, что основным предметом постмодернистской критики является учение Фрейда об "эдиповом комплексе", который в постмодернизме определяется как символ репрессивно–патриархальной культуры. Показано, что отрицательное отношение вышеуказанных постмодернистов к "отцовскому комплексу" обусловлено их личной неприязнью к матримонциальным ценностям, что имеет своё текстуальное подтверждение. Продемонстрировано, что постмодернизм оказался слишком увлечён критикой патриархальной культуры, проигнорировав её диалектическую сущность. Провозгласив "смерть субъекта" и культурную "смерть" на фоне полного низвержения старой культурной традиции, постмодернисты реанимировали ещё один диалектический принцип – "отрицания отрицания". Однако постмодернизм не призывает к "отрицанию" посредством диалектического синтеза. Он отрицает любую культурную традицию.

Ключевые слова: психоанализ, постмодернизм, "эдипов комплекс", репрессивная культура, патриархальная культура, культурная традиция.

* * *

УДК 130.2

Сенченко А. Я.

кандидат философских наук, доцент,
Українська інженерно–педагогічна академія
(Україна, Артемівськ)

СМИСЛОВА ДОМІНАНТА КУЛЬТУРИ: ФІЛОСОФСЬКИЙ КОНТЕКСТ

Розглянуто і проаналізовано основні ознаки культури. Особливу увагу зосереджено на смисловій домінанті культури в соціокультурному бутті особистості. Визначено її законності та критерії. Обґрунтовано значимість трансформації культури в духовному відродженні суспільства.

Ключові слова: культура, смислова домінанта, особистість, параметри індивідуальної культури, духовне відродження суспільства.

Сьогодні, в умовах соціальних процесів, які розгортаються за єдиною формулою демократизації – різноманітності форм власності, становлення і утвердження нових економічних зв'язків і відносин, реконструкції політичної і соціальної системи суспільства, подолання, "зняття" патологічних деформацій, негативних тенденцій в моральному житті та інше, вирішення проблем духовно–культурного відродження суспільства набуло надзвичайно важливого значення. Ми повинні досягти розуміння того, що успіх сучасних реформ залежить від їх від їх відповідності глобальним цілям загального тону суспільства. До того ж не можна робити висновок, що усе "йде добре" і достатньо лише внести деякі корективи, аби модернізація України відбулася.

Зауважимо, що багато хто з видатних мислителів уже в XIX ст. чітко розуміли небезпеку нового дегуманізованого суспільства. Збереження суспільством свого демократичного статусу, наповнення його новітнім гуманістичним змістом, збільшення в ньому об'єму та якості "цивілізованості" передбачає вхід України на нові рубежі у сфері культурного життя. Не применшуючи важливості вирішення економічних, політичних та соціальних проблем, ризикнемо все ж таки висловити думку, що в наш час вирішальною ланкою модернізації суспільства є нарощування його інтелектуального, морального, духовного, культурного і демократичного потенціалу. Останнє не означає, що економічні або соціальні питання повинні бути відсунені на другий план.

Культура вносить "людський вимір" у всі сфери життя суспільства. Досить логічно, що проблема передбачає багатопланові дослідження. Найбільш відомими працями, в яких дається глибинний філософський аналіз різних аспектів проблеми культури, вважаються дослідження В. П. Андрушенка, Л. В. Губерського, В. О. Вергуна, В. Г. Ярошовця, М. Журба, М. Козловець, І. Г. Сухіна та ін. В сучасних дослідженнях зростає інтерес до політичної культури (Н. М. Левицька, М. І. Завірова, М. М. Красота, С. Д. Марковський та ін.) правової культури (Ф. Т. Руденко, І. В. Верундіна, С. Д. Мігранов), економічної культури (М. В. Алферова, Н. В. Радіонова, В. Пилипенко та ін.), корпоративної культури (В. О. Желябін, С. В. Копенко та ін.), національної культури (В. М. Білозьоров, В. Г. Данілін та ін.). проте, не дивлячись на інтенсивність досліджень, ще багато залишається не вирішених питань стосовно проблем культури, тому дослідження цього феномену слід продовжувати.

Мета цієї статті – піддати аналізу основні ознаки культури та її смислової домінанти в соціокультурному бутті особистості, визначити її закономірності і критерії, а також визначити значимість її в духовному відродженні суспільства.

Культура – мета розвитку людства. Це очевидність, закономірність. І, мабуть, можна стверджувати, що поняття культура означає універсальне ставлення людини до світу, через яке людина створює світ і самого себе. Кожна культура – це неповторний Всесвіт, створений певним ставленням людини до світу і до самого себе. Треба сказати, що вивчаючи різні культури, ми вивчаємо

не просто книжки, собори або археологічні знахідки, – ми відкриваємо для себе інші людські світи, в яких люди і жили, і відчували себе інакше, ніж ми. Тому ознайомлення з іншими культурами збагачує нас не тільки новими знаннями, а й новими творчим досвідом.

Нарешті, ставлення людини до світу визначається смыслом. Смысл співвідносить будь-яке явище, будь-який предмет з людиною, якщо щось позбавлене сенсу, воно перестає бути посередником у відносини людини із світом і самою собою. Власне, саме смысл визначає, що ми шукаємо, що відкриємо у світі і в самих собі.

Очевидно, що смысл треба відрізнати від значення, тобто предметно вираженого образу або поняття, сам по собі він зовсім необов'язково є предметним. Скажемо, один із самих важливих смислів – жага любові – зовсім не передбачає предметний образ якоїсь людини, інакше кожен з нас заздалегідь знав би кого він любить. Справжній смысл адресований не тільки розуму, а й неконтрольованим глибинам душі і безпосередньо (всупереч нашого усвідомлення) зачіпає наші почуття і волю. Смысл не завжди усвідомлюється людиною, і далеко не кожен смысл може бути відображений раціонально: більшість смислів приховується в неусвідомлених глибинах людської душі. Але і ті та інші смисли можуть стати загальноновизначальними, об'єднуючи багатьох людей і виступаючи основою їх думок і почуттів. Саме такі смисли створюють культуру.

Людина наділяє цими смислами весь світ, і світ виступає для людини у своїй універсальній людській значимості. А інший світ людині просто не потрібний і не цікавий. Культура – це універсальний спосіб, за допомогою якого людина робить світ “своїм”, перетворюючи його в дім людського (смыслового) буття. Отже, весь світ перетворюється у носія людських смислів, в світ культури. Насправді, навіть зіркове небо або глибини океану належать культурі, тому що віддана частка людської душі, оскільки вони несуть людський смысл. Якби не було цього смислу, то людина не задивлялася б на нічне небо, поети не писали б віршів, художники не створювали б живописних полотен, вчені не віддавали б вивченню природи всієї сили своєї душі і, звичайно ж, не здійснювали великих відкриттів.

Звичайно, теоретична думка, народжується не відразу, аби вона з'явилася, потрібен інтерес людини до загадковості світу, потрібне здивування перед таємницею буття (не дарма Платон вважав, що пізнання починається із здивування). Але інтересу і здивування не має там, де нема культурних смислів, спрямовуючих уми та почуття людей на освоєння світу і власного “Я”.

Безперечно, культура – це універсальний спосіб творчої самореалізації людини через належність смыслу, намір розкрити і затвердити смысл людського життя у відповідності його із смыслом сущого. Культура постає перед людиною як смысловий світ. Він надихає людей і єднає їх в деяку спільноту (націю, релігійну або професійну групу і т.п.). Цей смысловий світ передається із покоління в покоління і визначає спосіб буття і світосприйняття людей.

Як ми вважаємо, в основі кожного такого смыслового світу лежить домінуючий світ, смыслова домінанта культури. Смыслова домінанта культури – це головний смысл, це загальне ставлення людини до світу, яке

визначає характер усіх останніх смислів та відносин. До того ж культура та її смыслова домінанта можуть реалізуватися по-різному, але присутність смыслової єдності надає цілісності всьому, що роблять і переживають люди. Культура – це система цінностей та ідеалів, які визначають буття людини, це той універсум смислів, завдяки окрема людина отримує зміст своєї життєдіяльності.

Об'єднуючи і надихаючи людей, культура дає їм не тільки загальний спосіб осягнення світу, але і спосіб взаємного розуміння і співпереживання мову для передачі найтонкіших рухів людського духу. То як же передається система символів від одного до іншого? Аби відповісти на це питання, ми повинні зрозуміти, в чому виражається і закріплюється смысловий світ культури.

Для нас зрозуміло, що людина передає свої думки і почуття за допомогою знаків. Але культура не просто виражається в знаках, а в символах. Поняття символу займає особливе місце в культурології. Символ є знак, але абсолютно особливого роду. Так, якщо простий знак – це, так би мовити двері в предметний світ значень (образів і понять), то символ – це двері в предметний світ символів. Через символи нашої свідомості відкривається свята святих культури – смисли, які живуть в несвідомих глибинах душі і які об'єднують людей в єдиному за типом переживання світу і самих себе.

До того ж істинний символ не просто “означає” смысл, але й несе в собі усю повноту його дієвої сили. Наприклад, ікона не просто означає Бога – для віруючої людини вона відображає Божествену присутність, і має ту ж “чудотворну” силу, якою виражений нею смысл, тобто віра самої людини. В такому контексті розвивалось розуміння символу від Гегеля до Юнга і Шпенглера.

Зрозуміло, що культура визначає себе через світ символічних форм. Але самі по собі символічні форми – це зовнішня сторона культури. Символи стають визначенням культури не самі по собі, а лише через творчість людини. І якщо людина відчужується від цих символів, то символічний світ перетворюється в мертво предметну оболонку. Можна стверджувати, що не можливо визначити поняття культури тільки через символи, не можна явно або неявно ототожнювати культуру і світ символів.

Культура – це реалізація людської творчості і свободи, а значить безліч культур і форм культурного розвитку. Проте утворена культура легко набуває схожість самостійного життя: вона закріплена в символічних формах, які достаються кожному поколінню уже в готовому вигляді і постають як загальнозначимий взірєць. Складається індивідуальна логіка культури, яка визначає думки і почуття людей. Тому справедливо буде сказати, що культура творить людину. Але ця формула буде вірна, оскільки ми пам'ятаємо, що сама культура є продуктом людської творчості, саме людина через культуру відкриває і змінює світ і саму себе.

Людина – це творець, і лише завдяки обставинам – творіння культури. Цілком логічно, що до закономірностей культурної спадщини можна віднести: по-перше, поглиблення відповідності рівня засвоєння попередніх проявів культури характеру суспільних

відносин, постійно оновлюваних; по–друге, підвищення функціональної ролі культури в житті суспільства; по–третє, зростання рівня наукового обґрунтування процесу новітніх утворень, які втілюють загальнолюдські цінності та демократичні ідеали; по–четверте, підвищення ролі усвідомлення участі мас в освоєнні культурних багатств, їх накопичення; по–п’яте, розширення можливостей проникнення людини в надра культури минулого, її виваженої оцінки; по–шосте, підвищення ролі людського, особистісного смислу в соціокультурному виміру суспільства.

Тут є не тільки наукова, але й етична проблема: що самоцінне – людина чи культура? Інколи кажуть про самостійність культури лише в тому сенсі, що поза культурою людина не може здійснити себе як людину, реалізувати свій духовний потенціал. Проте, як ми вважаємо, в підсумку, цінність культури – це продукт від самоцінності людини. Насправді, через культуру людина може прилучатися до творчих досягнень безліч геніїв, роблячи їх трампліном для нової творчості. Але це залучення відбувається лише тоді, коли, людина починає не просто спостерігати культурні символи, а оживляє культурні смисли у власному дусі і власній творчості. Культура і її смисли живуть не самі по собі, а лише через творчість натхненної ними людини. Якщо людина відчужується від культурних смислів, то вони помирають, і від культури залишається символічне тіло, з якого пішов дух.

Безумовно, в повсякденному житті важко помістити залежність культури від людини, скоріш маємо зворотню залежність. Культура є основою людської творчості, проте вона ж і стримує її в своїх смислових рамках, в полоні своїх символічних образів. Але треба сказати, що в переломні моменти, в епохи великих культурних переворотів раптом виявляється, що старі смисли вже перестають задовольняти людину, що вони здавлюють розвинутий людський дух. І тоді людський дух виривається із полону старих смислів для того, щоб побудувати нове для творчості. Мабуть, саме тому Гегель закінчує вірш Шиллера “Дружба”: “Із криниці цього царства духів піниться для нього безкінечність” [1, с. 17].

Можемо стверджувати про те, що такий перехід до нових смислів є справа генія: талант же вирішає лише ті проблеми, які не потребують виходу за межі наявного культурного фундаменту. Талановита людина часто приходить до самих неочікуваних відкриттів, бо вона розвиває загальні основи глибше і далі, чим здатна зробити більшість людей. Але ступити за межі – це участь тільки геніїв. Як відмітив А. Швейцер, для нас культура полягає в тому, що “ми одночасно працюємо над власним удосконаленням і удосконаленням світу”.

Як бачимо, нові смислові основи створюються індивідуальною творчістю, вони народжуються в глибинах людської суб’єктивності: Б. Паскаль, французький вчений XVII ст., стверджував: “Горе людям, які не знають сенсу життя”. Однак, щоб народилась нова культура, треба щоб ці смисли були закріплені в символічних формах і були визнані іншими людьми. Як взірць, стали смисловими домінантами. Цей процес має соціальний характер і як правило і протікає болісно і драматично.

За визначенням В. М. Толмачевим, “культура – конфігурація засвоєної поведінки людини і її результатів, тісно пов’язана з духом, духовністю...” [2, с. 90]. Смысл, народжений генієм, пізнається в досвіді інших людей, інколи “редагується”, аби його легше було прийняти як символ віри, наукового принципу або нового художнього стилю. А коли визнання нових смислових основ відбувається в гострих зіткненнях з прихильниками старої традиції, то щаслива доля нового смислу зовсім не означає щасливої долі для її творця.

“...Будь–який матеріальний прогрес не відбувається без прогресу культури, духовного” (В. М. Толмачев). Ми знаємо, що існує безліч культур (типів культур), які були реалізовані в людській історії. Кожна культура породжує свою специфічну раціональність, свою моральність, своє мистецтво і визначається у відповідних до себе символічних формах. Смысли однієї культури, не переводяться без залишку на мову іншої культури, що іноді трактується як безвимірність різних культур і можливість контакту між ними. Проте такий діалог можливий завдяки тому, що у витоків усіх культур загальне творче джерело – людина з її універсальністю і свободою.

В діалог вступає не сама культура, а люди, для яких відповідні культури окреслюють специфічні смислові та символічні межі. По–перше, багата культура несе в собі відкриті можливості, що дозволяють перекинути смисловий місток до іншої культури; по–друге, творча особистість здатна вийти за межі обмежень, накладених вихідною культурою. А це означає, що являючись творцем культури, людина здатна знайти спосіб діалогу між різними культурами.

Отже, як на думку Л. І. Юрченко, “культура в значній мірі збільшує наш шанс відбутися в творчому призначенні” [3, с. 235]. Кожна культура неповторна, і у кожній культурі є свої істини. Будь–яка національна культура в своїй специфічності відображає якусь грань загальнолюдського (хоча б у тенденціях). На наш погляд, криза культури проявляється в кризі знань про культуру, про сучасність.

Як кажуть, “яка людина, така і її культура”, і навпаки. І з цим не можна не погодитися. Мабуть, правильним буде тезис “яка цивілізація – така і її культура”. З огляду на це, неможна обмежувати культуру рамками тільки духовної діяльності окремих інтелектуальних груп суспільства. Кожен предмет культури є результатом праці, матеріальної і духовної. Однак зміст культури неможна зводити лише до предметного багатства суспільства. Вона існує і в особистісній формі, у формі живих людських здібностей, знань, міжособистісного спілкування. Культура є і передумовою повного подолання усього “людського самовідчуження” (К. Маркс), реалізації людини як “міри усіх речей”.

Отже, настав час, коли можна поглянути на феномен культури в більш широкому аспекті, а саме як на світоглядногуманістичний орієнтир і цивілізаційний вимір життя сучасного суспільства. Саме в культурі – таємниця людськості, осягнення якої є актуальним завданням цивілізації.

Як ми вважаємо, доречно поставити питання про основні параметри індивідуальної культури. Гадаємо, що до них можна віднести: по–перше, традиційна сучасна культура, притаманна людській спільноті, яка

склалася в даний соціальний період; по-друге, національна культура; по-третє, класична світова культура, що дуже важливо в умовах нашого бажання влитися в загальне русло розвитку світової культури; по-четверте, масова культура або субкультура. Вплив параметрів культури на людину глибоко індивідуальний, значення мають наявність або відсутність одного із параметрів, вік, в якому засвоюється матеріал культури і т.п. Слід зазначити, що соціальний динамізм сучасної людини та її середовища приводить до поступового стирання чітких меж між параметрами культури.

З одного боку, це закономірне явище, а з іншого – це загроза втраті особистістю своїх корінь, а значить нівеліровку індивідуальної культури, втечу від дійсності через її несприйняття. Крім того, активне використання засобів масової комунікації також призводить до колізії між основними параметрами культури. В цій ситуації змінюється система функціонування традиційної культури, статус національної і світової культури, співвідношення культури індивіда й культури соціуму, рівень світовідчуття і самовизначення людини в світі, тобто змінюється вся система індивідуальної культури, яка припускає засвоєне людиною “поле” культури.

Слід погодитись, що розвиток індивідуальної культури в нашій країні протікає досить драматично і протирічливо. Цей процес характеризувався розривом з традиційною духовною культурою народу, примітивізмом, схематизмом в прогнозуванні майбутнього розвитку, перевагою матеріальних цінностей в порівнянні з духовними в життєвих пріоритетах людини, низький рівень моральних та естетичних пошуків, безсистемності. Крім того, різні культурні прошаки, групи протистоять сьогодні один одному і задають своїм “відокремленим практичним діям” неможливість об’єднання її у загальний культурний суб’єкт. Загальний культурний суб’єкт (культура) не існує сьогодні як розгорнутий в часі процес історичної взаємодії людей, які своїм власним відокремленим від людини сталим існуванням задає умови її індивідуального буття.

Перед суспільством стоїть завдання духовного оновлення, а значить оновлення індивідуальної культури, подолання, “зняття” відриву її від національної і світової культури, розвитку творчого начала в людині. Індивідуальна культура – це, свого роду, наставна життя на постійний творчий пошук, на засвоєння, нарощування та оновлення знань. І якщо сьогодні обозначились два основних підходи в інтерпретації сутності культури: ціннісний (аксіологічний) і науковий (описувальний), то кожен із них, незважаючи на свою відмінність, повинен вбирати в себе не тільки минулі спостереження і висновки в плані дослідження особливостей тієї чи іншої сторони культури, не тільки сучасні доповнення і визначення, які диктуються ситуацією в культурі сьогодні, але й неодмінно бути звернутими до майбутнього бажаного стану, до якого слід спрямовувати розвиток людської культури. Нажаль, часто таке устремління носить занадто формальний характер.

Культура констатує виключно людський смисл. Із усіх параметрів сучасної культури в наш час, здається нам, особо слід виділити наступальний вплив, насамперед, на молодь масової культури або субкультури.

Сутність цього параметру достатнього складна і оцінюється неоднозначно. З одного боку, ця культура характеризується стандартизацією, стихійністю, пасивністю засвоєння, невілірровою різноманітною і унікальною в національній і світовій культурах, високою технічною забезпеченістю, настановою на комерцію, спрощенням художньої форми і змісту і т.д., з іншого боку, субкультура доступна, демократична в сприйнятті культурних цінностей, постановці складних світоглядних проблем, експресивна, видовишна, динамічна, розкута, здійснює реальний вплив на сучасну культуру суспільства і людини.

Слід визнати, що вплив субкультури на людину буде посилюватися, вже сьогодні вона включає в себе твори мистецтва, символіку, стиль, культуру поведінки, дії, розваги, певний образ життя. Причинами виникнення і розширення меж впливу цього соціального феномену є, в першу чергу, розвиток засобів масової комунікації і можливість впливати на масову свідомість, намагання молоді до самовиразу і потреба спілкування, конфлікт з суспільством та пошук нових форм самодіяльної творчості. Гадаємо, що вплив даного параметру на індивідуальну культуру буде позитивним, якщо твори субкультури органічно включають елементи фольклору, традиційної народної культури, світової і національної культури, пов’язані з проблемами, які турбують людину, впливають на її світогляд, які несуть певну інформацію.

Існування людини в культурі є “виправдання” її як суб’єкта дії, яка через творення стає чимось більшим, ніж вона є. Інкультурація, тобто “прилучення особистості до всієї спадщини людства” (Є. С. Соколов), культури сприяє не тільки неодмінному єднанню людини зі світом, але і вихід людини за межі свого “Я”. Як бачимо, культурі відводиться основна роль в загальнолюдській роботі і самовдосконалення. Саме інкультурація особистості є першочерговим завданням культури. Як “...людинотворчий процес придання людському індивіду необхідної (для її повноцінного розвитку) культурної компетентності, за допомогою засвоєння – інтеріоризації нею наявного культурного надбання і досвіду” [4, с. 370].

Інкультурація, або “навчання культури” (А. И. Кравченко) відбувається впродовж усього життя у якості поступового вироблення навичок, зразків, норм поведінки, які характерні для певного типу культури і для певного періоду. Інкурація є процес, що забезпечує відтворення “культурної людини” і містить механізм здійснення змін у культурі. як ми вже зазначали, людина в культурі виступає як її творіння і як творець.

Культура – це безперервно людська діяльність, в тому числі по перетворенню себе: “Повноцінною у культурному відношенні” може бути тільки праця над самим собою. Проте, жодна людина не працює досить для досягнення цього ідеалу. Навіть найкультурніше повинна прийти в жах при спогаді про те, як багато існує речей, про які вона і не підозрювала [5, с. 208]. водночас, М. Журба вважає, що у наш час вже заклалися і активно розвиваються підвалини процесу інкультурації загальносвітового спрямування. “Сьогодні професіоналізм у своїй сфері діяльності, знання англійської мови, вміння користуватися інформаційно-комп’ютерними технологіями тощо дозволяють людині

доволі комфортно відчувати себе в будь-якому куточку світу” [6, с. 243].

Які ж критерії культури? Критеріями культури можна вважати:

– У культури повинно бути зафіксовано творчо діяльний стан особистості. Поза цим станом, за межами творчої діяльності, культура не може бути виявлена.

– Культура відкриває широкі горизонти для творчості, самореалізації людини, утвердження себе в цивільному суспільстві, світі.

– Культура є необхідною передумовою відродження, укріплення і розвитку тих моральних і духовних цінностей, які підносять людину, облагороджують її почуття і помисли, очищають наміри і вчинки.

– Культура звільняє суспільство від усього нелюдського, розкріпає творчі сили людини.

– Культура оберігає особистість від вольових, суб’єктивістських дій, створює все більш сприятливі умови для реалізації вимог морального фактору в процесі духовного оновлення суспільства.

– Творчий, величний характер культури вимагає усвідомлення таких регуляційних механізмів, які забезпечували б моральну мотивацію життєдіяльності людини, прорив до розквіту справжнього людського суспільства, духовного піднесення людини.

– Культура сприяє створенню умов, які забезпечують розвиток національних традицій шляхом постійного звернення до кращих взірців вітчизняної і світової культури.

Треба мати на увазі, якщо ми не станемо формувати в собі наше “краще Я”, то всі перетворення врешті-решт обернуться в утопію. Вирішення цього завдання виступає не як самоціль, а як необхідна передумова культурного піднесення й гарантованого розвитку особистості, суспільства. Культура здійснює все те, що є занадто людським. Отже, вона для нас є суттєвим орієнтиром в напрямку до загальнолюдських цінностей, до відродження того унікального заряду духовності, який завжди існував в українській культурі, в національному дусі та характері України.

Смисловий горизонт культури перетворюється на транслюючі історичним буттям цінність. Відродження України передбачає вихід із матеріальної скрути. Але, ми вважаємо, що ще більша необхідність повернення до морального і духовного єднання народу, до тих духовно-етичних і культурних започаткувань, які закладені в історичній пам’яті українського народу.

Якщо взяти до уваги думку М. Реріха, то вона наближається до останньої позиції: передусім саме про духовність, культуру треба думати у всі часи життя, і навіть, в найважчі. “При всіх умовах треба зберігати те, чим живе дух людства” [7, с. 321]. Безперечно, настав час вчитися бути людьми культурними, гідними сучасному світу. Поки що є надія, оскільки існує реальна можливість зробити суспільство гуманізованим.

Список використаних джерел

1. Гегель Г. В. Феноменология духа // Соч.: в 14 т. – М., 1959. – Т. 4.
2. Толмачев В. І. Загальноцивілізаційна цінність та специфіка культури в умовах кризи / Толмачев В. І., В. Г. Ворноква // Збірник наукових праць з гуманітарних наук. – Запоріжжя, 2003. – С. 90–92.
3. Юрченко Л. І. Екологічні цінності в структурі екологічної свідомості й екологічної культури // Мультиверсум. Філософський

альманах. – Київ, 2009. – Вип. 78. – С. 229–237.

4. Сухина І. Г. Проціннісний людино творчої культури / Сухина І. Г. // Гілея: наук. вісник, зб. наук. пр. – К.: ВІРУАН. – 2011. – Вип. 55 (№ 12). – 647 с.

5. Вейнінгер О. Последние слова / О. Вейнінгер. – К.: Наука, 1955. – 255 с.

6. Журба М. Сучасна культура та процеси віртуалізації суспільства / Журба М. // Гілея: наук. вісник, зб. наук. пр. – К.: ВІРУАН. – 2013. – Вип. 73 (№ 6). – С. 243–245.

7. Рерих Н. К. Избранное. – М., 1979.

References

1. Gegel’ G. V. Fenomenologija duha // Soch. :V 14 t. – M., 1959. – Т. 4.

2. Tolmachev V. I. Zagal’nocyvilizacijna cinnist’ ta specyfika kul’tury v umovah kryzy / Tolmachev V. I., V. G. Vornkova // Zbirnyk naukovykh prac’ z humanitarnykh nauk. – Zaporizhzhja, 2003. – S. 90–92.

3. Jurchenko L. I. Ekologichni cinnosti v strukturі ekologichnoi’ svidomosti j ekologichnoi’ kul’tury // Mul’tiversum. Filosoф’s’kij al’manah. – Kyi’v, 2009. – Vyp. 78. – S. 229–237.

4. Suhina I. G. Procinnisnyj ljudyno tvorchoi’ kul’tu / Suhina I. G. // Gileja: nauk. visnyk, zb. nauk. pr. – K.: VIRUAN. – 2011. – Vyp. 55 (№ 12). – 647 s.

5. Vejninger O. Poslednie slova / O. Vejninger. – K.: Nauka, 1955. – 255 s.

6. Zhurba M. Suchasna kul’tura ta procesy virtualizacii’ suspil’stva / Zhurba M. // Gileja: nauk. visnyk, zb. nauk. pr. – K.: VIRUAN. – 2013. – Vyp. 73 (№ 6). – S. 243–245.

7. Rerih N. K. Izbrannoe. – M., 1979.

Senchenko A. Ya., Ph.D., Associate Professor, Ukrainian Engineering and Pedagogical Academy (Ukraine, Artemovsk)

Semantic dominant of culture: the philosophical context

The main features of culture are reviewed and analyzed. Special attention is devoted to the semantic dominant of culture in sociocultural being of personality. Its laws and criteria are defined. The value of cultural transformation in the spiritual revival of society is justified.

Keywords: culture, semantic dominant, personality, parameters of individual culture, spiritual revival of society.

Сенченко А. Я., кандидат философских наук, доцент, Украинская инженерно-педагогическая академия (Украина, Артемовск)

Смысловая доминанта культуры: философский контекст

Рассмотрены и проанализированы основные признаки культуры. Сосредоточено особое внимание на смысловой доминанте культуры в социокультурному бытию личности. Определены ее закономерности и критерии. Обосновано значение трансформации культуры в духовном возрождении общества.

Ключевые слова: культура, смысловая доминанта, личность, параметры индивидуальной культуры, духовное возрождение общества.

* * *

УДК 141.5(477)“18/19”

Поцюрко О. Ю.

кандидат філософських наук, доцент; доцент кафедри філософії, політології та юридичної логіки, Львівський державний університет внутрішніх справ (Україна, Львів), olegfilos@mail.ru

ДИСКУРС НАЦІОНАЛЬНОЇ СВОБОДИ У ТВОРІ “ІСТОРІЯ РУСІВ”

Метою статті є дослідження процесу боротьби за національну свободу та державність українського народу, висвітленого у творі невідомого автора “Історії Русів”. В нашому дослідженні використовувалися такі наукові методи: аналіз, порівняння, синтез, індукція, дедукція, аналогія тощо. Доведено, що невідомий автор “Історії Русів” освітлює всю історію України висуваючи на перший план ідею боротьби українців за свої давні права і привілеї: договірність влади, верховенства закону, місцевого самоврядування, виборність, рівність, – дійсно формують той ідеал, якому автор підпорядковує зображення минулого українського народу. Одним з провідних мотивів “Історії Русів” є вибір зовнішньої орієнтації (між Росією, Туреччиною, Польщею), до якого автор повертається неодноразово, прагне навести вичерпну аргументацію на користь того чи іншого варіанту. Можна констатувати, що у ситуації вибору Україна перебуває по сьогоднішній день.

Ключові слова: національна свобода, політична самостійність, “Історія Русів”, незалежність, право.